

HEDERSDOKTORATET

Av GUNNAR UNGER

MED KÄNSLOR, som man får förmoda närmar sig landssorg, har nationen mottagit meddelandet om att Vilhelm Moberg inte velat acceptera den officiella bekräftelsen på vilken hedersman han är genom att låta promovera sig till hedersdoktor.

Varför denna vägran, måste alla hans vänner och beundrare fråga sig. Till en början hade man kunnat gissa på att han, med sin starka känsla för det korrekta, inte ville acceptera en kallelse, som var behäftad med ett formfel. Men sedan genom universitetskanslerns ingripande denna lilla oegentlighet rättats till, bortföll även detta motiv. Vad var det då, som föranledde honom att säga nej?

Må det vara tillåtet att komma med en gissning. Han ville inte bli filosofie hedersdoktor. Han ville bli juris hedersdoktor! Det var inte från den humanistiska fakulteten kallelsen borde ha kommit utan från den juridiska.

Vilhelm Mobergs litterära insatser är — sådana de nu är — tämligen oomstridda. På den punkten behöver han inte något ytterligare erkännande. Icke så med de juridiska. I det hänseendet har mening-

arna, mirabile dictu, varit mera delade. Därför är det knappast för djärvt att anta, att det inte varit som diktare hr Moberg önskat bli hedrad av samhället utan i egenkap av hela svenska folkets rättsombudsman — för att låna en av honom själv uppfunnen term. En hastig rekapitulation av hans verksamhet såsom sådan torde vara nog för att styrka denna tes.

Om man bortser från den famösa broschyren om branden vid Krukmakaregatan, som sedermera punkt för punkt vederlagts av polismyndigheterna, var Vilhelm Mobergs första, mera allmänt uppmärksammade framträdande som kämpe för sanning och rätt, när han på justitiekanslerns expedition tillgrep och därifrån bortförde en del i det s. k. Haijby-målet ingående akter. Då JK bad att få höra honom om dokumentens försvinnande, kände hans indignation inga gränser. I ädel harm vägrade han att svara och utsände till pressen en förklaring, av vilken tycktes framgå att han underkastats tredje graden. För att få upprättelse för den ohemula behandlingen och de obefogade miss-tankarna, anmälde han JK för JO och inrikesministern.

Någon tid senare fann han för gott att erkänna att han bemäktigat sig ifrågavarande handlingar. Hans anmälan mot JK hade alltså, som det med ett gammaldags uttryck heter, skett mot bättre vetande. Han visste sig vara skyldig, men ville likväl utge sig för att ha blivit utsatt för ett övergrepp, när han tillfrågades om dokumentens försvinnande.

Efter att sålunda ha ådagalagt sitt rättspatos, avreste hr Moberg till Förenta Staterna. Där lyckades han genom sin upplysningsverksamhet bland svensk-amerikanerna om förhållandena i Sverige ge upphov till några av de mest lögnaktiga och skadliga artiklar, som någonsin smutsat det svenska namnet inför våra gamla stamfränder.

Återkommen till fosterlandet efter välförrättat värv fann hr Moberg sig ställd under åtal och dömd till böter för dokumentstölden på JK-expeditionen. I offentliga anföranden berömde han sig emellertid av sin lagöverträdelse med sådan framgång att hans anhängare inom det s. k. rättsvärnet ordnade en penninginsamling till hans förmån. Sedan genom denna insamling den blottställda bestsellerförfattaren besparats utgifterna för bötesbeloppet, förklarade han att domen var »upphävd och utplånad av en solidaritetsförklaring från svenska medborgares sida». Med hänsyn härtill beslöt han också återkalla sina besvär över domen — vilket inom parentes sagt icke blott räd-

dade honom från en ev. straffskärping utan också medförde nedläggandet av den ytterligare polisutredning JK begärt.

Det bidrag till rättstankens be-
fästande, som hr Moberg givit genom att åberopa folkdomstolen som högsta instans — en princip tidigare okänd utanför de totalitära staterna — ledde trots allt icke till någon judiciell påföljd. Utan hänsyn till hr Mobergs högre rätt åtalades sålunda hans skyddsling hr Haijby och dömdes småningom till sex års straffarbete för utpressning. Under dessa förhållanden fann hr Moberg en ny aktion nödvändig. I en skrift benämnd »Att övervaka överheten» upprepade han de tillvitelser om lagstridiga övergrepp från myndigheternas sida, som han tidigare framställt och som genom Haijby-processen nogsamt vederlagts inför rätta. Denna skrift gick obemärkt förbi.

*

Då hr Mobergs verksamhet till rättstankens fromma sålunda hotade att fullkomligt rinna ut i sanden beslöt han att rikta ett verkligt dråpslag mot den svenska rättsrötan. Det skedde genom publicerandet av nyckelromanen »Det gamla riket» (år 1953), vars verkliga huvudperson var hr Mobergs gamle kumpan Kurt Haijby — alias Benjamin Crimson, »nationens farligaste man». Om man bortser från själva den litterära upplägningen var det inte mycket, som skilde denna bok

av hr Moberg från hr Haijby's egen beryktade nyckelroman »Patrik Kajson kommer igen». Man kan naturligtvis säga att hr Moberg är en bättre stilist, men fråga är om inte hr Haijby's stil lämpar sig bättre för ämnet.

Tesen i »Det gamla riket» är, som man påminner sig, att makten i Idyllien — läs Sverige — ligger i händerna på en homosexuell kamarilla och att förvaltningens och domstolarnas främsta uppgift är att skydda statens företrädare mot kritik. Detta skrevs sedan pastor Kejne fått sin rätt efter en av de grundligaste undersökningarna i svensk rättshistoria, sedan statsrådet Quensel lämnat regeringen, sedan hr Haijby åtalats för utpressning, sedan rådman Lundquist befordrats till laga näpst — vilket allt varit otänkbart om hr Mobergs skildring haft minsta fog för sig. Som ett smakprov på den ton, i vilken boken är hållen kan lämpligen anföras den ledare varmed Idylliska Riksbladet — läs Svenska Dagbladet — på 50-årsdagen av konungens trontillträde hyllar den gamle monarken: »Många äro exemplen på Hans Majestäts av

kärlek betingade närmanden till undersåtar, hög och låg. Ännu på sin ålders dagar, ännu den dag som i dag är, bär hans handlingar vittnesbörd om en nådig åstundan att komma sitt folk så nära inpå livet som möjligt.»

Att två humanistiska fakulteter snubblat över varandra i sin iver att lagerkransa upphovsmannen till en på historiska studier byggd romankonst, så spirituellt som ovan framgår, kan väl inte förvåna någon, allra minst hr Moberg. Men vad som måste förvåna och gräma honom är att ingen juridisk fakultet kommit på idén att belöna hans oavslåtliga kamp för det svenska rättssamhället. Det är på surdegen och sammanrotningen i juristkretsar man måste lägga skulden för att vårt land gått miste om en så hedersam hedersdoktor. Undra på att hr Moberg liksom en annan missförstådd och med otack belönad rättskämpe, hr Torsten Kreuger, slagit ned sina bopålar i Schweiz. Må han trösta sig med skaldens ord: »Till landsflykt födas våra största män/ Var stolt att hedern ej blev dig förmenad.»